

ธรรมานุศาสน์

เพื่อให้ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้กำลังพล ทอ. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

ธรรมานุศาสน์ มงคลที่ ๒๒ มีความเคารพ-เคารพกันตามลำดับ

บุคคลกระทำความเคารพผู้ที่ควรเคารพ สักการะผู้ที่ควรสักการะ นับถือผู้ที่ควรนับถือ บูชาผู้ที่ควรบูชา เพราะกรรมนั้น ที่ยึดถือไว้บริบูรณ์อย่างนี้ เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้าเขาไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากมาเกิดเป็นมนุษย์ในประเทศใด ก็จะเป็นผู้มีตระกูลสูง

การแสดงความเคารพ คือ มีความตระหนักในคุณธรรมความดีของคนอื่น และนอบน้อมด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา ซึ่งมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน เช่น หลีกทางให้ ลูกขึ้นยืนต้อนรับ ให้ที่นั่ง ประณมมือ เวลาพูดคุยด้วย กราบไหว้ หรือขออนุญาตทำกิจต่าง ๆ เป็นต้น หากสังคมใดมีความเคารพต่อกัน ความสมัครสมานสามัคคีย่อมเกิดขึ้น สังคมนั้นก็จะอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ความเคารพควรเริ่มฝึกตั้งแต่ในครอบครัว คือ ลูก ๆ เคารพพ่อแม่ด้วยการเชื่อฟัง พูดจาดีสม่ำเสมอ ไปลามาไหว้ และให้คุณธรรมนี้แผ่ขยายออกไปถึงโรงเรียน หมู่บ้าน ชุมชนจนถึงระดับประเทศ เคารพในกฎหมายบ้านเมือง ไม่ล่วงละเมิดในกฎระเบียบข้อบังคับ ต่อไปบ้านเมืองก็จะร่มเย็นเป็นสุข นำอยู่ นำอาศัย

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอานิสงส์ของผู้มีความเคารพว่า **บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ให้อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง สักการะคนที่ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ นับถือคนที่ควรนับถือ บูชาคนที่ควรบูชา เมื่อละโลกไปแล้ว จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ถ้าไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ก็จะได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเกิด ณ ที่แห่งใด ย่อมเป็นผู้ที่เกิดในตระกูลสูง**

เพราะฉะนั้น พระบรมศาสดาจึงทรงแนะนำพร่ำสอน ให้ความสำคัญในเรื่องความเคารพมาก ภิภุสงฆ์ที่บวชเข้ามาอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สืบอายุพระพุทธศาสนากระทั่งทุกวันนี้ เพราะท่านอาศัยความเคารพกันตามอาวุโส ใครบวชก่อนก็ได้ชื่อว่ารัตติกัญญู รู้ราตรีนาน หมู่สงฆ์จึงเป็นหมู่ที่งดงาม น่าเลื่อมใส เพราะอาศัยมหากรุณา และพระปัญญาอันเฉียบแหลมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงวางไว้เป็นเนติแบบแผน ที่ดีงาม

มีเรื่องเล่าว่า ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปโปรดชาวเมืองเวสาลี และกำลังเสด็จจาริกมาทางพระนครสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุอันเตวาสิกของพระฉัพพัคคีย์รีบเดินไปให้ถึงที่พักก่อน

ภิกษุสงฆ์ เพื่อจะจงที่พักให้กับอุปัชฌาย์อาจารย์ และพวกตนเอง เป็นเหตุให้พระสารีบุตรซึ่งไปถึง ภายหลัง ไม่มีที่พักผ่อน ซึ่งอัยาศัยของพระอรหันต์นั้น ท่านไม่ได้น้อยอกน้อยใจ ไม่ได้ถือตัวว่าตนเอง เป็นถึงอัครสาวกเบื้องขวา ต้องได้เสนาสนะ ที่ดีกว่าผู้อื่น เมื่อที่พักถูกจับจองจนหมด ท่านจึงหลีกไปนั่ง พักที่โคนไม้แห่งหนึ่ง รุ่งเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จลุกขึ้น ทรงเห็นพระเถระนั่งอยู่ใต้โคนไม้ตามลำพัง จึงตรัสถามว่า “ดูก่อนสารีบุตร ทำไมเธอจึงมานั่งที่โคนไม้นี้” พระสารีบุตรจึงกราบทูลเรื่องราวทั้งหมด พระพุทธองค์ทรงมีพุทธประสงค์ รับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์เป็นการด่วน ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ได้ข่าวว่า ภิกษุอันเตวาลิกของพระฉัพพัคคีย์รีบไปก่อนภิกษุสงฆ์ แล้วจง วิหาร กันที่นอนไว้ จัดเฉพาะเสนาสนะที่ดี ๆ สำหรับอุปัชฌาย์อาจารย์ของพวกตน แต่ไม่ได้จัดไว้ เพื่อพระสารีบุตรหรือ” ครั้นพวกภิกษุกราบทูลว่าเป็นความจริง พระพุทธองค์จึงทรงติเตียนว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย โฉนโม่ชะบुरुษเหล่านั้น จึงรีบไปก่อนเหล่าภิกษุสงฆ์อันมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เหตุใดจึงประพฤติเช่นนั้นเล่า การกระทำของโม่ชะบुरुษเหล่านั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เป็นไปเพื่อคลายความเลื่อมใสของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเช่นไร ควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ” เมื่อพระพุทธองค์ตรัสถามเช่นนั้น ภิกษุบางพวกกราบทูล ว่า “พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใด บวชจากตระกูลกษัตริย์ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะ อันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ” ภิกษุบางพวก กราบทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใดบวช จากตระกูลพราหมณ์ ภิกษุนั้นควรได้อาสนะอันเลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ” บางพวกกราบทูลว่า “ภิกษุผู้ออกบวชจากตระกูลคฤหบดี ควรได้วัตถุอันเลิศก่อน” บางรูปเสนอว่า “ภิกษุผู้ทรงจำพระสูตร ไว้ได้ขึ้นใจ ควรได้วัตถุอันเลิศก่อน” ต่างรูปต่างเสนอความเห็น ว่า “รูปใดควรจะได้ ไม่ว่าจะ เป็นภิกษุ ผู้ทรงธรรม ทรงวินัย เป็นพระธรรมกถึก ผู้ได้ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน จนกระทั่งถึง พระอรหันต์ว่าผู้ใดควรได้วัตถุอันเลิศก่อน” พระพุทธองค์สดับคำตอบของภิกษุทั้งหลายจึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งอยู่แถบป่าหิมพานต์ มีสัตว์ ๓ สหาย คือ นกกระทา ลิง และช้าง อาศัยต้นไทรใหญ่นั้นอยู่ สัตว์ทั้งสามชนิดนั้นมิได้เคารพยำเกรงกัน อยากจะทำ อะไรก็ทำตามใจชอบ จึงเป็นเหตุให้ทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ บางครั้งลิงไปเขย่ารังมดแดงใส่หัวช้าง ช้าง โม่โห ก็ชิงวงเขย่าต้นไม้ ลิงจึงนอนไม่เป็นสุข ฝ่ายนกกระทาก็ถ่ายรดใส่หัวช้างบ้าง ลิงก็มักจะไปค้ำย เขี่ยรังนกให้กระจัดกระจาย ทำให้ต่างฝ่ายต่างก็อยู่ไม่เป็นสุข ต่อมา สัตว์ทั้งสามได้ปรึกษากันว่า เพื่อนเอ๋ย พวกเราอยู่ที่นี้ไม่มีความสุขเลย เพราะมัวแต่แก่งกันไม่ได้หลับไม่ได้นอน ไม่มีความเคารพ ยำเกรงต่อกัน ทำอย่างไรหนอ จึงจะรู้ได้แน่ ว่า พวกเราทั้งสามนี้ ผู้ใดเกิดก่อน จะได้ให้ความเคารพกัน ตามลำดับ และตั้งอยู่ในโอวาทของผู้ที่เกิดก่อนด้วย ช้างเสนอขึ้นมาว่า “สหาย ฉันเกิดมาตั้งแต่ต้นไทรนี้ ยังเล็ก ๆ อยู่เลย เพราะเมื่อฉันยังเล็ก ฉันยืนคร่อมต้นไทรต้นนี้ไว้ในระหว่างขา ยอดไทรก็ระท้อฉัน ฉันยังจำเรื่องเก่าได้ดี เพราะฉะนั้น ฉันจึงเป็นผู้มี อายุมากกว่าใคร ๆ”

ฝ่ายลิงรีบแย้งว่า “เจ้าช้างเพื่อนยาก สมัยที่ฉันยังเล็ก เมื่อฉันนั่งบนพื้นดิน ก็เคี้ยวกินยอดไทรนี้ได้ แสดงว่าฉันเกิดก่อน” นกกระทาก็บอกเพื่อน ๆ ว่า “สหายทั้งหลาย ในสถานที่นั้นมียอดไทรใหญ่ ฉันกินผลจากต้นไทรใหญ่นั้น แล้วได้ถ่ายมูลไว้ ณ ที่ตรงนี้ ต้นไทรต้นนี้เกิดจากต้นไทรใหญ่นั้น เพราะฉะนั้น ฉันจึงเป็นพี่ใหญ่” เมื่อไล่ลำดับกันเช่นนี้ ลิงกับช้างจึงสัญญาต่อกันนรกกระทาว่า “เมื่อท่านเป็นผู้ใหญ่กว่าโดยกำเนิด พวกเราจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่าน และจะตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน”

เมื่อสัตว์ทั้งสาม มีความเคารพยำเกรงต่อกัน มีความประพฤติกลมเกลียวต่อกัน ตั้งแต่นั้นมา ต่างก็อยู่กันอย่างมีความสุข นกกระทาได้ให้ลิงกับช้างสมาทานศีล ๕ และตนเองก็ประพฤติสมาทานศีล ๕ เมื่อตายไปก็เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

ครั้นพระบรมศาสดาตรัสเล่าเรื่องราวของสัตว์ทั้งสามเป็นตัวอย่างสอนใจแล้ว ก็ตรัสสอนว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นเป็นสัตว์เดียรัจฉาน ยังมีความเคารพยำเกรงต่อกัน มีความประพฤติกลมเกลียวต่อกัน การที่พวกเธอเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่เรากล่าวดีแล้วนี้ ให้มีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ นั้นเป็นความงามในธรรมวินัย โดยแท้ ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ การทำอัญชลีกรรม การทำสามเณรกรรม อาสนะที่เลิศ น้ำอันเลิศ บิณฑบาตอันเลิศ ตามลำดับผู้ที่มีพระชากาลมากกว่า”

ตั้งแต่นั้นมา ภิกษุสงฆ์ต่างประพฤตีสามีจิตรกรรม ใครบวชก่อนก็ได้รับการให้เกียรติจากผู้ที่บวชในภายหลัง เพราะไม่ว่าใครจะออกบวชจากตระกูลไหน มีชื่อเสียงโด่งดังเพียงใด ต่างละทิ้งสิ่งเหล่านั้นทั้งหมด เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ให้เคารพกันตามกันเตออาวุโส ผู้บวชก่อน ท่านเรียกว่า ภันเต บวชทีหลังก็เรียกว่า อาวุโส ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมข้อวัตรปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาตราบกระทั้งทุกวันนี้

นอกจากนี้ ผู้ที่มีความเคารพมาก ตระหนักในความดีของผู้อื่น จะเป็นที่มาแห่งปัญญาด้วย เพราะนิสัยที่คอยจับผิดคนอื่นจะค่อย ๆ หายไป จะมองหาแต่คุณธรรมความดีของผู้อื่น จะมองข้ามสิ่งที่ไม่ดีของคนอื่น เหลือไว้แต่สิ่งที่ดีติดตัว ทำให้ตัวเราเป็นแหล่งศูนย์รวมของความดี เหมือนทะเลเป็นที่รวมของแม่น้ำทุกสาย ดังนั้น ขอให้พวกเราทุกคนหมั่นฝึกตนให้เป็นผู้มีความเคารพอ่อนน้อมถ่อมตนให้มาก ๆ จะได้เป็นต้นบุญ และต้นแบบที่ดีงามสำหรับชาวโลก และคุณธรรมนี้จะติดตามตัวเราไปทุกภพทุกชาติ กระทั่งถึงที่สุดแห่งธรรม

เอกสารประกอบบทความ :

พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย เรื่องความเคารพ เล่ม ๙ หน้า ๑๓๒

จัดทำโดย : กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
คณอก.จัดกิจกรรมส่งเสริมให้กำลังพลของ ทอ.มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ